

पुटोटज न० पुटं वृद्धिपटुत्वनिव । श्वेतपत्रे लिखाण्येषः ।
पुटोटक पु० पुटं वृद्धिपटुदं नम, पुटे कपावाकारपात्र-
भेदमध्ये चट्ठं वा नम । नारिकेले हारा ।

पुट्ट सनादरे चु० उभ० वक० सेट् । पुट्टवति-ते अउ३ट्टुत् ।
पुट्ट मर्दने भा० पर० वक० सेट् इति । पुण्ड्रति अपुण्ड्रीत् ।
पुण्ड्र धर्माचरणे ल० पर० वक० सेट् । पुण्ड्रति अपोणीत् उपोण ।
पुण्ड्र पु० पुडि-वच् । तिष्ठके जटा० ।

पुण्ड्रिन् पु० पुण्ड्रं तिष्ठकमृच्छति क-चिनि शक० । (प-
वडिरिया) स्याते शावपणीतल्यपत्रे चुपभेदे यन्त्रे ।
पुण्डरीक न० पुडि-रक नि० । १ श्वेतपद्मे २ शम्भिकोषले
३ दिग्गजे पु० ४ व्याघ्रे पु० स्त्री० समरः स्त्रियां जाति-
त्वात् स्त्री । ५ श्वेतपद्मे ६ भेषजे च न० । ७ व्याघ्रे
८ राजजिह्वये ९ हृदिचक्रे पु० हेमच० । १० दमनकवृक्षे
राजनि० । ११ कमण्डलो १२ श्वेतवर्णे अनेकार्थकोषः
१३ श्वेतवर्णवति लि० १४ कुष्ठभेदे पु० । “सन्नेतं रक्त-
पर्वणं पुण्डरीकद्वयोपमम् । सोत्प्रेष्य सरागञ्च पुण्ड्र-
रोकं प्रचक्षते” साधवकरः । १५ कोषकारभेदे पु० मेदि० ।

पुण्डरीकप्लव पु० स्त्री० पुण्डरीकमिव लवते लवे लु-वच् ।
सुश्रुतोक्ते संघातचारिणि जनभेदे स्त्रियां जाति-
त्वात् स्त्री । [ललायुकाभेदे सुश्रुतः ।

पुण्डरीकमुखा स्त्री पुण्डरीकमिव मुखं यस्याः । निर्विषे
पुण्डरीकाक्ष पु० पुण्डरीकमिवाक्षि यस्य मू० वका० हृदय
पुण्डरीकम् अक्षोति अक्ष-व्याप्तौ वच् उप० व० वा ।
१ विष्णौ “अमोघः पुण्डरीकाक्षः” विष्णुसं० । “हृत्पु-
ण्डरीकपुरमध्यस्थितम्” श्रुतेस्तत्र तत्वात्मम् भाष्यम् ।
२ पुण्ड्रव्ये (पुण्ड्रिया) स्याते क्षमे यन्त्रे ।

पुण्डरीयक न० पुण्डरीवाचरति पुण्ड्रिन्+वाचारे क्यच्
ततः ण्युच् । १ स्वपद्मे यन्त्रे २ प्रपौण्डरीके राजनि०

पुण्ड्र्य न० पुण्ड्रयति पुडि-वडने वच् तत्कार्यं प्रधानम्
वक० । (पुण्ड्रिया) स्याते शावपणीतल्यपत्रे चुपभेदे
समरः ।

पुण्ड्र ३० पुडि-भेदे रक् । (पुडिया) १ रजुभेदे समरः ।
इत्युग्रये इयम् अर्द्धपुण्ड्रकादौ इत्युभेदतयाचारतया
प्रयोगः २ दंष्ट्रभेदे ३ सतिष्ठकके ४ चिलके ५ जलो ६ पु-
ण्डरीके ७ देशभेदे पु० मेदि० । व च देशः इ० १४ व०
“उदयगिरिभद्र मोडकपौष्टोत्पन्नकाशियेनवाकणः”
पूर्वशास्त्रः । तेन तस्य प्राज्ञस्यत्वात् नगरात्मने
विपदहृदि पौष्ट्यनागरं तत्र भवेति “पुण्ड्रः कति-

कृतं तथा वाचे च कलहयते” हरिवं० २१८ व० सोऽ-
भिन्नोऽस्य तस्य राजा वा अयम् । पौष्ट्यं पितृादिक्रमेण
तद्देशवासिनि तस्मृते च । वक्तृत्वे तस्य लुक् । “सूते-
मानसपुण्ड्रैश्च गीयमानस्ततस्ततः” हरिवं० २११ व० । दति-
वकटके हेमच० । ८ शुक्लपुष्पे राजनि० । स्यात् क ।
पुण्ड्रक नाधवीनतायाम् समरः । इत्युभेदादौ च ।

पुण्ड्रकैलि पु० पुण्ड्रः इत्युभेदः कैलिः कैलिसाधनस्य
गजे यन्त्रमात्रा । तस्य इत्युभिवत्वात् तथात्वम् ।

पुण्ड्र न० पु-इत्यु । १ शुभाष्टके धर्मे २ तदति लि० समरः ।
३ शोभनकमानीते ४ पावने ५ हन्त्रे च लि० हेमच० ६ पु-
गन्धौ लि० जटाध० । जगन्नाथपिके ७ नवमस्याने ज्यो० त०
नील० ता० चक्रे वर्णमन्त्राने ८ बह्वर्गभेदे पुण्ड्रवृक्ष-
यन्त्रे इयम् । धर्मरूपपुण्ड्रञ्च गङ्गास्नानादिजन्यं
कर्मनाशाजलस्यर्गनाशश्च । कीर्त्तनादपि तस्य नाशप्रता

“इदं दक्षमधीतं वा विनश्यत्यलुकीर्त्तनात् । स्ना-
यातुं योचनाभ्याञ्च भग्नतेजो विमिश्रते । तस्मादाक-
लतं पुण्ड्रं दृष्ट्वा न परिकीर्त्तयेत्” शु० त० देवकोक्तेः ।
बागदानाध्ययनादीनामाशुविनाशित्वात् तत्त्वजन्यं पुण्ड्र-
मेव विनश्यतीति बोध्यम् । तस्मादाकलतं पुण्ड्रमि-
त्युत्तरत्वं निर्देशाच्च । तत्र प्रारब्धभिज्जानासेव तत्त्व-
ज्ञानमाश्रयत्वम् प्रारब्धपुण्ड्रानां तु भोगादिव अयः
“जीवे पुण्ड्रे सर्वलोकं विशन्ति” इति श्रुतेः “तद्यवेह
कर्माजितो लोकः जीयते एवमलङ्क पुण्ड्रजितो लोकः
जीयते” इति श्रुतेः । “पुण्ड्रश्च पुण्ड्रश्चैव आधनास्त्र-
सद्यैव च । नृलाहृत्वा भवन्त्येते मित्वा दादश राशयः”
ज्यो० त० चक्रे ९ भेषजकट्टकास्यरूपे राशौ पु० ।

पुण्ड्रक न० इत्यत्र कावात कै-क । १ पुण्ड्रायै उपपादादौ
अते हरिवं० १२६ व० चक्रे २ रजतभेदे । अयम् ३ अक्षय्यं
अक्षयै-पु० २ ४ व० चक्रे इयम् । १ विष्णौ पु० “पुण्ड्रः
पूरजिता पुण्ड्रः” विष्णुसं० । “करणेन हर्षेण वाचनानेन
पवित्रतावाचनत्वात् पुण्ड्रः” भाष्यम् ।

पुण्ड्रकर्मन् न० पुण्ड्रजनकं कर्म । पुण्ड्रजनके कर्मणि ।
पुण्ड्रं कर्म यस्य । २ पुण्ड्रकर्मचारिणि लि० भा० धा०
२८८ व० ।

पुण्ड्रकाल पु० पुण्ड्रनिमित्तं काळः कालभेदः । रवेः
स्फिरसंक्रान्तौ गङ्गादीनां च वृत्तसंक्रान्तौ च विहितकालदा-
नादौ पुण्ड्रजनके कालभेदे तत्र रवेः स्फिरसंक्रान्तिपु-
ण्ड्रकालनिर्णयः क० वि० रक् ० दर्शितो वचः